

שבט התשע"ח

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"תקחו את תרומתי"

לפרשת תרומה

פיקדון אשר הפקד אתו מאתו יתברך. " כאן מסתיים החלק הראשון של הפסוק. ויקחו לי תרומה מאת כל איש - יש לקחת תרומה שהיא שייכת לקב"ה, ונמצאת בפועל אצל כל איש

הדבר שהוא שייך לנותן ואותו למעשה הוא נותן משלו הוא "נדבת הלב ורצון הטוב" - "אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ". את נדבת הלב, שהיא שייכת לנותן, מצרפים ל"תרומה" שהיא שייכת לקב"ה - "אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי", את = עם; "כלומר עם תרומתי שלי ולא שלהם, אתם כלוקחים גם הנדבת לב אשר עמה. ממשיך האלשיך :

ואמר וזאת התרומה - עם היות שתי תרומות: א. שלהם והוא הרצון טוב; ב. התרומה עצמה שהיא שלו יתברך. מה שתקחו בעצם מאתם הוא כסף וזהב כו שהוא שלי, ובאחרת ועשו לי מקדש (פסוק ח), שעל ידי הנדבת לב במחשבה נפשית תזכו שתשרה שכינה בדברים הגשמיים ההם.

הפתיחה של פסוק ג "וְזֹאת הַתְּרוֹמָה" מכוונת הן לתרומה הגשמית שהיא שייכת לקב"ה והן לתרומה הרוחנית שהיא שייכת לנותן. התרומה הגשמית מפורטת מיד לאחר מכן - "אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתֶם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת ..". הדברים הגשמיים הנלקחים מאת כל איש ואינם שייכים לו הם הזהב הכסף ושאר החומרים המנויים. גם כאן מפוסק הפסוק בצורה מיוחדת כאילו יש נקודתיים לאחר "וְזֹאת הַתְּרוֹמָה". עד כאן בעניין התרומה האחת. התרומה השניה היא המשמעותית יותר לציווי עשיית המקדש שבפסוק ח. הזהב והכסף שלוקחים מאת כל איש הם אינם שלו, והציווי על עשיית המקדש הוא מהתרומה השניה, מהתרומה השייכת לנותן, מ"נדבת הלב ורצון הטוב.

אמת, מבנה המקדש עשוי מהזהב והכסף, אך חשיבות המקדש אינה בחיצוניותו אלא בהשראת השכינה בו "על ידי הנדבת לב במחשבה נפשית תזכו שתשרה שכינה בדברים הגשמיים ההם..."

פותרת הפרשה.

1. שמות כ"ה א-ב:

(א) וַיִּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוֹמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי

לקיחת התרומה נזכרת בפסוק ב פעמיים, ועל פניו נראה שלא לצורך. ויתור על סוף הפסוק - "תקחו את תרומתי" - לא היה משנה דבר ממשמעות הפסוק, ואם כן לשם מה נכתב??

האלשיך מבאר את הפסוק כך שהביטוי "תקחו את תרומתי" מקבל משמעות שונה מהמקובל, ואף עולה מדבריו פיסוק שונה של הפסוק.

2. האלשיך:

יאמר ויקחו - שאומר הוא יתברך ראו חיבתי עמכם, כי הלא ממה שהוא שלי באמת אעלה עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם. והוא כי יהיה אומרו לי תרומה כמו לי הכסף ולי הזהב (חגי ב, ח), לי יאורי (יחזקאל כט, ג), כי לי כל הארץ (שמות יט, ה), שפירושו שלי הכסף ושלי הזהב. כן יאמר ויקחו ממה שהוא שלי תרומה. וזהו מאת כל איש שאינו שלו רק שהוא אתו עמו פקדון אשר הפקד אתו מאתו יתברך. ושמה תאמר אם כן איפה מה יתנו. על כן אמר אשר ידבנו לבו, שהיא נדבת הלב ורצון הטוב, את זה תקחו את תרומתי, כלומר עם תרומתי שלי ולא שלהם, אתם כלוקחים גם הנדבת לב אשר עמה. ולזה לא אמר תרומתם רק תרומתי.

מדגיש הרב כרמיאל כהן שאת המילה "לי" שבביטוי "ויקחו לי תרומה" האלשיך מסביר במשמעות "שלי". הציווי "ויקחו לי תרומה" הוא למעשה ציווי לקחת משהו שהוא לא של המצוה, בני ישראל, אלא של המצוה, הקב"ה.

"ויקחו ממה שהוא שלי תרומה". זוהי גם משמעות הביטוי "מֵאֵת כָּל אִישׁ" (ולא "מכל איש") - ממשהו שהוא נמצא עם כל איש (את = עם. "מֵאֵת" = מעם). התרומה אינה ממה ששייך לאיש אלא ממה שנמצא עמו,

שעל ידי מעשה הטוב של נתינת התרומה יקחו לעצמם דבר המיועד לי.

4. **כמו שאמרו באבות (פ"ג מ"ז):**

"תן לו משלו שאתה ושלך שלו"

5. **וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א כ"ט י"ד):**

"כי ממך הכל ומידך נתנו לך"

מסביר הרב פילבר כי לאור יסוד זה אפשר להסביר גם מדוע התנתה התורה בנתינת התרומה לבנין המשכן את נדבת הלב יותר מכל שאר המצוות? - הסיבה היא שחלקו האמיתי של האדם בתרומה אינו הכסף והזהב שהוא נותן, שהרי הם אינם שלו אלא של הקב"ה, ואילו חלקו האמיתי של האדם הוא הצורה שבה הוא נותן את תרומתו.

6. **כמו שכתב החת"ס שם:**

"ואין לאדם חלק בנתינת התרומה אלא השמחה ורצון טוב והיינו: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' היינו כוונתו הטובה".

הרב שמואל רבינוביץ - רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים שואל:

כשאנו מתבוננים בשמה של הפרשה - 'תרומה' מזדקרת למול עיינינו תמיהה. מתבקש היה ששמה של הפרשה לא יהיה 'תרומה' אלא דווקא 'משכן', שכן למרות שהמשכן נבנה מתרומתו של העם ומנדיבי הלב שהוזילו מכיסם למטרת בניית המשכן, גיוס הכספים לא היווה מטרה כשלעצמו, אין בו צורך מלבד העובדה שללא התרומה הנדיבה של "נדיבי הלב" לא הייתה אפשרות לבנות את המשכן. התרומה אינה אלא אמצעי להגיע לתכלית החשובה באמת, היא בניית המשכן.

ומסביר הרב רבינוביץ, התשובה לשאלה זו טמונה בדברי המדרש. מהפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" מדייקים החכמים.

7. **חז"ל:**

"בתוכו לא נאמר אלא 'בתוכם' - בתוכו של כל אחד ואחד".

8. **פרשת תצוה, שמות כ"ט:**

"וְשִׁכְנָתִי, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְהֵייתִי לָהֶם, לֹא-לְקִיּוֹם. (מו) וַיִּדְעוּ, כִּי אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵי לְקִיּוֹם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם: אֲנִי, ה' אֱ-לֹהֵי לְקִיּוֹם."

9. **ובפרשת תרומה, שמות כ"ה:**

"וַעֲשׂוּ לִי, מִקְדָּשׁ; וְשִׁכְנָתִי, בְּתוֹכְכֶם"

אונקלוס מתרגם את הפסוקים הללו באופן הבא:

10. **אונקלוס על שמות כ"ט, בתצוה:**

"ואשרי שכנתי, בגו בני ישראל; ואהוי להון, לאלה."

הרב פילבר מדגיש שמצוות התורה נחלקות בין החובה וההתנדבות. מצד אחד המצווה כשמה כן היא, צו וחובה על האדם כמו שכותב רש"י (במדבר יט א):

חוקה, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה.

לעומת זאת מדגיש רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות בכמה מקומות את חשיבות הכרתו השכלית של האדם בקיום המצוות, ואת הצורך לשתף את הלב במעשה המצווה.

בהקמת המשכן לא זו בלבד שאין התורה כופה על האדם להביא את תרומתו להקמת המשכן, אלא הסכמתו של האדם היא התנאי הבלעדי לקבלת התרומה, שהאדם יתן את תרומתו מנדבת לבו. ככתוב: "מכל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". תרומת המשכן היא מצווה שכל כולה היא התנדבות ברצון הלב ללא כל כפייה מבחוץ.

שואל הרב פילבר: אם כן מדוע במצווה זו רוצה התורה את נדבת לבו של האדם ושוללת כל נתינה למשכן אם היא נכפתה על האדם?

על הכתוב "ויקחו לי תרומה" דרשו במדרש.

3. **שמות רבה פר' לג ה:**

"נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן, מה עשה אותו רשע, הוציא כל כסף וזהב שהיה לו ונתן לאחשורוש, אמר לו הקב"ה: חייך נבחר שם מעושר רב, מכסף ומזהב חן טוב, נבחר חנה של אסתר, שנאמר: 'ותהי אסתר נושאת חן.. כיון שבא הרשע עם הממון אמר לו המלך: 'הכסף נתון לך', אמר הקב"ה: כך אתם מוכרים שלי על שלי?! שנאמר: 'כי לי בני ישראל עבדים' וכתוב: 'לי הכסף ולי הזהב', חייך, מה שאמרת: 'הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך' כך: 'ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן'.

שואל ה"חתם סופר" (בספרו על התורה "תורת משה") מהו הקשר במדרש בין כספו של המן לדברי הכתוב: "ויקחו לי תרומה?"

מסביר החת"ס את הקשר בין השנים על פי דברי הגמרא (ברכות לו א) שקודם שהאדם מברך נאמר: "לה' הארץ ומלואה" ולאחר הברכה נאמר: "והארץ נתן לבני אדם", והכוונה שאם האדם אינו עובד את ה' בממון שנתן לו השי"ת, אז עדיין אין הממון נקרא על שמו של האדם. ורק על ידי שימוש של האדם בממון לעבודת ה' שלתכלית זו ניתן לאדם הממון, רק אז נקרא הממון שלו.

על כן נאמר בצדק על ממונו של המן: "אתה קונה שלי בשלי". וזהו שאומר כאן הכתוב: "ויקחו לי תרומה"

רחב שסביבו היא יכולה לקיים חברה אחת, בעלת ריבוי גוונים אך פועלת במשותף למען הטוב.

הפילוגים, המחלוקות והסכסוכים אינם מצליחים לבטל את השאיפה הפנימית המקננת בלב כולנו, שאנו והעולם כולו נהיה טובים יותר ושלמים יותר ומתוקנים יותר.

אך מה התיקון שיש לתקן כאן? בפרשתנו אנו עסוקים בציווי הקמת המשכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", למרות שעל פי סדר הדברים בתורה המשכן קודם לחטא העגל, הרי שעל פי הסדר הכרונולוגי החטא היה קודם.

12. וכך מפרש זאת רש"י לשיטתו:

אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן

מבלי להיכנס לדיון האם ציווי המשכן הוא בגלל חטא העגל או למרות חטא העגל, אין ספק כי בעקבות החטא תכניות המשכן השתנו. נעמוד על כמה הבדלים:

א. לפני החטא בציווי ה' נאמר "מאת כל איש תקחו את תרומתי" היינו גם ערב רב, ובציווי משה לאחר החטא נאמר "קחו מאתכם" ואומר הזוהר (פרשת פנחס) מאתכם ולא מערב רב. כלומר לפני החטא גם ערב רב אמורים היו להשתתף בבניית המשכן ואחרי החטא התכנית השתנתה והערב רב לא היו שותפים למהלך.

ב. הבדל נוסף, מביא הספורנו (על פרשת יתרו): כי לפני החטא העבודה אמורה הייתה אמורה להיעשות ע"י הבכורות ולאחר החטא בכוהנים בלבד.

ג. עוד מביא הספורנו (שמות כ' כא), לפני החטא נאמר.

13. שמות כ' ט:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזִבְחֶת עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ אֶת צֹאנֶיךָ וְאֶת בְּקָרְךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גִּזְיֹת כִּי חֲרָבָה הַנִּבְּתָ עָלֶיךָ וְתִחַלְלָהּ: וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחֵי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתֶיךָ עָלָיו

לאחר החטא "ויקחו לי תרומה... זהב וכסף.."

14. ספורנו:

כלומר שלפני החטא לא היה צריך לעשות היכלות של כסף וזהב ואבנים יקרות.. אבל יספיק מזבח אדמה.

(מו) ויידעון, ארי אנא ה' אלהון, דאפיקית יתהון מארעא דמצריים, לאשראה שכנתני ביניהון: אנא, ה' אלהון."

11. אונקלוס על שמות כ"ה, תרומה:

"ויעבדון קודמיי, מקדש; ואשרי שכנתני, ביניהון."

ונראה שפשט הכתוב – כפי שאונקלוס מתרגמו – אשרה את שכנתני ביניהם. בתוכם = ביניהם, בין כל אחד ואחד מהם, וכך אונקלוס מתרגם את כל המקומות בהם כתובה המלה "בתוכם" בתורה; בתוכם – ביניהון.

אלו היה נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכו", משמעות הדבר הייתה שאלוהים שוכן במשכן - בבית המקדש שבו הוא מתגלה, את הקדושה היה עלינו לשאוב אך ורק מבית המקדש ששם הוא מקום האלוהים.

מתוך מבט כזה, אין מקום לגילוי האלוהות באדם עצמו. אין גם קשר אישי בינינו ובין אלוהים, קשר זה חייב היה לעבור דרך התיווך של בית המקדש.

אך לא כך נאמר. קריאתם הרגישה והזהירה של החכמים הבחינה בצורה המדויקת של הפסוק: "ושכנתני בתוכם" והסיקה מכך: "בתוכו של כל אחד ואחד". ללמדנו שאלוהים מתגלה בלבנו של כל אחד ואחת מאתנו. כולנו מזהים בתוכנו את הרצון להיות טוב, להיות אדם נעלה יותר. קולו של ה' בוקע מתוכנו פנימה. בכל אחד ואחת מאתנו טמונה השאיפה שהעולם כולו יהיה מושלם יותר, שאנשים יחייכו זה לזה, ושהעולם יאיר פנים לכולנו.

מטרת הבנייה של בית המקדש, היא כדי שכולנו נזהה בתוכנו את קולו של ה', את העובדה שאיננו מוכרחים להשלים עם המציאות, אלא בידנו לשנותה לטובה.

דווקא משום כך נבנה בית המקדש על ידי ה'תרומה', המהווה את החיבור האישי של כל אחד ואחת מישראל אל המקום הקדוש ביותר. קדושתו של בית המקדש נובעת משום שהוא נבנה מן הרצון של כולנו לבנות בית לאלוהים, מקום שיהיה מגדלור מוסרי ורוחני, המצפן לאנושות כולה. כולנו שייכים לבניית בית המקדש שכן הוא נבנה מתרומת כל אחד ואחת מהעם, ולפיכך הוא מסמל את הרצון של כולנו להיות שותפים במפעל הנשגב של גילוי האלוהות בעולם.

מדגיש הרב רבינוביץ שלמרות שבית המקדש חרב כבר כאלפיים שנה, תחושת הקדושה שהשרה בית המקדש על הנכנס לתוכו קיימת במידה מסוימת גם בימינו. המבקר כיום ברחבת הכותל המערבי חוזר לביתו אפוף תחושת התרוממות רוח שנובעת מקרבתו של הכותל המערבי לבית המקדש.

הביקור בשריד בית המקדש מדגיש את העובדה שלמרות כל חילוקי הדעות שבינינו, יש לאנושות מכה משותף

אבל בסופו של דבר נענים ובמקום נתינה לעגל נותנים למשכן.

וגם משכן כזה חשוב, וגם שם יש השראת השכינה. כי ישראל קדושים הם ויש לו ואינו רוצה, אבל נותן בסופו של דבר... וכך אנו עדים למגביות של מליונים דולרים הזורמים מדי שנה מאת יהודי אמריקה לבנין הארץ. ויש לומר שיש בזה בחינה כפולה ואולי יותר מהתועלת שניתנת בזה לבנין הארץ יש בזה משום תועלת ליהדות אמריקה שעל ידי כך יש לה האפשרות לשמע משהו על מה שמתרחש בארץ, ועל ידי זה היא גם מתקשרת עם הארץ. על ידי כך מתלבטת ההרגשות העמומות המקננות בלב, אשר אילולי המגביות הללו לא היה מגיע אליהם ענין המדינה בכלל. שהרי עצם הנתינה למשהו כביר מצרף את הנותן ומעלה אותו.

מסביר הרב ישראלי שזה פירוש הדברים שנאמר במדרש שהדבר אשר אמר הקב"ה למשה: "לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי", - שישנם כוחות נפש נסתרים בישראל, שיכולים להתגלות גם על ידי דרכים עקלקלות. ובסופו של דבר נבנה מזה משכן ובסופו של דבר בא על ידי זה השראת השכינה.

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו", כל עוד יש בלב איזו הרגשה טובה, אפילו אם בפועל אינה מוכרת ומורגשת, אף אם בחוץ הרי זה מכוסה בערמות של רמץ, "תקחו" - תקחו בעל כרחו, תקחו גם אם אין לו רצון ממשי, כי בסופו של דבר זה גופא ישפיע וזה יהיה "את תרומתי".

גם מסדר הפרשיות של ספר שמות יכולים אנו ללמוד על הקמת המשכן. לכאורה מיד לאחר מעמד הר סיני ומתן לוחות הברית צריכה היתה התורה לצוות על הקמת המשכן, שבו יניחו את לוחות הברית ושאר תשמישי העבודה והקדושה של עם ישראל, ואם כך למה נכתבה פרשת תרומה רק לאחר פרשת משפטים ולא לפני?

מזה אפשר ללמוד שהמשכן אינו יכול להבנות, וקל וחומר שהשכינה לא תוכל לשרות בו, אלא רק בציבור שהמשפט והצדק הם התשתית החברתית שלו. על כן עוד קודם בנין המשכן יש להסדיר את כללי המשפט, לשפר את יחסי האדם לחברו, לתקן את העוולות החברתיות, ואז גם הממון שממנו יבנה המשכן יהיה כולו מן המותר ולא מן האסור. ורק אז בנתונים אלו אפשר שתשכון השכינה בבית שנבנה לשמה.

16. **הראי"ה קוק באורות הקודש (ח"ג עמ' ר') כותב שיש תנאים מוקדמים כדי שבית המקדש יוכל להיבנות בימינו:**

"אי אפשר לצייר תכונה שלימה של עושר הדמיון כשהבערות שולטת והרשעה המעשית מתגברת. רק בהתרוממות רוחנית ומעשית חשובה אפשר להשיב את בנין בית המקדש למקומו"

ונשאלת השאלה: מה פשר שינויים אלו?

מסביר הרב שאול ישראלי שבמחשבה תחלה לא עלה להקים משכן מזהב וכסף ונחשת. שהרי "זבחי אלקים רוח נשברה" - מזבח אדמה פשוט. ללא כל הוצאות מיותרות, ללא כל הכנות מיוחדות, ללא מגביות וללא הכרזות.

אין צורך בתרומות ואין צורך בנדיבות לב. מזבח אדמה, אדמה מאדמת הארץ, וכל אחד הוא הכהן, ולכל אחד יש גישה ישר אל קדש הקדשים.

אולם, מדגיש הרב ישראלי שבחטא העגל התרחש משהו בעולם. ברק העגל סנוור את העינים. הלב לא הלך אחרי מזבח אדמה, אלא נמשך אחרי הברק החיצוני, ושוב איבד את ערכו הציווי הקודם - "מזבח אדמה". האם יתרומם הלב אשר סנוור כבר למראה מזבח אדמה פשוט? הן יבזו לו, הן יבטלו. הן ימשך שוב אחרי העגל, זה העגל המבריק המושך. ואם כך הדבר - כלום יש תקנה?

עגל זהב הוא עבודה זרה, ומזבח אדמה הוא קודש שנתחלל. לכן, מסביר הרב ישראלי, בא הציווי ויקחו לי תרומה וכו' זהב וכסף ונחשת. אם אין ערך לפי מדרגתם במזבח אדמה, אם נמשכים הם אחרי הברק המתעה, יש לנצל את הברק הזה, ולהפיח בו רוח חיים, ולהפנות את השאיפה לצד הקדוש. יהא זה מזהב, אבל יהא זה לא עגל, אלא תהא זו תרומה למשכן.

מדגיש הרב ישראלי שבוודאי אין זו מדרגת מזבח האדמה. בוודאי שכאן יש צורך בהכרזות ובמגביות, ובבנקטים ובדינרים, וכאן יש מקום למחפשי הכבוד להתלות, שכן בעלי הזהב לא יתנו את זהבם אלא אם כן יקבלו תמורת זה כבוד ותהילה ופרסומת וכו'. אך גם לזה יש ערך. מוטב שיתנו למשכן משיתנו לעגל. ובסופו של דבר יוקם המשכן ותשרה השכינה.

15. **נאמר בשמות רבה (ל"ד א'):**

"בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואומר: כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים והוא אומר לי עשה משכן וכו'. אמר לו הקב"ה: לא כשם שאתה סבור כך אני סבור, אלא כ' קרש בצפון וכ' בדרום וכו' במערב וכו'

וכך תהיה השראת השכינה.

מסביר הרב ישראלי שאם מבחינת "מזבח אדמה" לא נוכל להעריך את היהדות האמריקאית, הן יכולים אנו להעריך אותה מבחינת "ויקחו לי תרומה". אכן יש כאן "ויקחו". לא נתינה מנדבת לב מוקדמת, יש כאן צורך בחיפוש אמצעים, "ויקחו", לוקחים מהם. כל מיני דרכים ננקטות, וישנם מומחים לאותו דבר היודעים כבר כיצד להשפיע על היהודי (האמריקאי) שיפתח את צרורו. מסדרים בנקטים, מפרסמים את תמונת הנדבן בעתונים,